

PATRYK STĘPIEŃ

ORCID 0000-0002-5653-9895

Uniwersytet Śląski w Katowicach

**VISCA EL BARÇA VISCA CATALUNYA!
KONTEKSTY TOŻSAMOŚCIOWE I REGIONALNE
W WYPOWIEDZIACH MEDIALNYCH
KATALOŃSKICH PIŁKARZY KLUBU FC BARCELONA**

ABSTRACT. Stępień Patryk, *Visca el Barça Visca Catalunya! Konteksty tożsamościowe i regionalne w wypowiedziach medialnych katalońskich piłkarzy klubu FC Barcelona* [*Visca el Barça Visca Catalunya! The Identity and Regional Contexts in the Media Statements of FC Barcelona's Catalan Players*]. *Studia Edukacyjne* no. 68, 2023, Poznań 2023, pp. 107-122. Adam Mickiewicz University Press. ISSN 1233-6688. Data przesłania tekstu: 01.03.2023. Data przyjęcia tekstu do druku: 05.04.2023. DOI: 10.14746/se.2023.68.8

Football is one of the best known global cultural practices, making it a research field for social scientists, including educators. FC Barcelona is one of the greatest clubs around the world, with numerous fans. The footballers of FC Barcelona are very popular, too, and many supporters follow them on social media. It means that footballers can become a kind of authorities for the fans, and their statements may be considered as an inspiration or model to find and explore self-identity, the value of the region in their lives, etc. The paper analyzes media interviews with the Catalan footballers of FC Barcelona and the identity and regional contexts found there. The results can be used as an introduction to research about the role of a footballer's authority in a fan's life and as reference materials for teachers in regional education and interculturalism.

Key words: identity, regional education, football, popular culture, authority

Wprowadzenie

Przedmiotem artykułu są konteksty tożsamościowe i regionalne pojawiające się w wypowiedziach medialnych popularnych piłkarzy katalońskich, reprezentujących w swojej profesjonalnej karierze klub FC Barcelona i reprezentację Katalonii. Piłka nożna jest jednym najpopularniejszych sportów w skali globalnej, gromadząc znaczącą liczbę zainteresowanych ludzi i sku-

piając ich wokół ulubionych klubów, reprezentacji, czy też zawodników. Zakładam, że w wypowiedziach medialnych mogą pojawić się deklaracje związane z poczuciem tożsamości regionalnej, odniesienia do świata wartości, a także z uwagi na specyficzną sytuację na linii Hiszpania – Katalonia, również stanowiska polityczne. Popularni w skali globalnej piłkarze mogą być odbierani i określani mianem autorytetu przez kibiców, a ich wypowiedzi stanowić pewne matryce definiowania tożsamości. Potencjał edukacyjny kultury popularnej jest szczególnie, zwłaszcza dla pedagogów pracujących z młodzieżą, gdyż to właśnie w przestrzeni kultury popularnej młodzi ludzie doświadczają wielu zjawisk społecznych, a także sami angażują się w rozmaite działania. Uważam, że wypowiedzi medialne popularnych w skali globalnej piłkarzy mogą stanowić cenny materiał dydaktyczny, możliwy do wykorzystania na zajęciach z dziedziny edukacji regionalnej i edukacji międzykulturowej, a także innych mających na celu dyskusję w obrębie poczucia tożsamości, regionalizmu i tym podobnych.

Założenia metodologiczne

Celem prowadzonych badań pilotażowych jest poznanie kontekstów tożsamościowych i regionalnych, pojawiających się w wypowiedziach udzielanych na potrzeby wywiadów medialnych przez popularnych w skali globalnej piłkarzy oraz trenerów związanych z regionem Katalonii i reprezentujących drużynę FC Barcelona. Zakładam, że pojawiające się tam odniesienia mogą stanowić źródło inspiracji dla kibiców do refleksji nad własną tożsamością regionalną oraz docenieniem wartości wynikającej z własnego pochodzenia. W badaniach zastosowałem metodę biograficzną (Łobocki, 2003, ss. 295-300) oraz analizę treści dokumentów. Analizę treści wykonałem na podstawie przygotowanego wykazu dyspozycji, inspirowanego założeniami Teorii Zachowań Tożsamościowych (TZT), autorstwa Tadeusza Lewowickiego. W ramach teorii TZT zwraca się uwagę na sześć obszarów: 1) identyfikacji z określonym regionem, grupą społeczną; 2) kultury i obyczajowości (język, tradycje, symbole); 3) historycznej genealogii (przynależność i odrębność, opozycja ja-obcy); 4) kondycji gospodarczo-ekonomicznej regionu; 5) homeostazy tożsamościowej (normy, wartości, wzory kulturowe); 6) światopoglądu i kontekstu politycznego (Lewowicki, 2001, s. 162). Wybierając badaną próbę, zdecydowałem się na wykorzystanie klucza doboru, gdzie głównymi jego kryteriami było miejsce urodzenia zlokalizowane w regionie katalońskim, aktywne reprezentowanie klubu FC Barcelona jako zawodnik i/ lub trener oraz zliczenie występów w reprezentacji Katalonii (<https://www>.

fcf.cat/)¹. Następnie skorzystałem z techniki nieprobabilistycznej – losowej (Miszczak, Walasek, 2013, ss. 101-103) i wybrałem 5 zawodników w moim przekonaniu reprezentatywnych, natomiast przy doborze wywiadów posłużyłem się techniką wyboru przypadkowego. Do analizy wykorzystałem łącznie 50 wywiadów, po 10 z każdym z badanych.

W toku prowadzonych badań poszukiwałem odpowiedzi na następujące problemy badawcze: 1) Jaką postawę przyjmują badani wobec regionu i tożsamości regionalnej (uwzględniając komponent emocjonalny) w trakcie wywiadów medialnych? 2) Do jakich komponentów tożsamościowych (wg TZT) odnoszą się badani w trakcie wywiadów medialnych? 3) W jaki sposób badani sytują swój region w kontekście terytorialnym? 4) W jaki sposób badani wypowiadają się na temat klubu FC Barcelona? 5) W jaki sposób badani wypowiadają się na temat polityki w kontekście relacji regionu i kraju?

W ramach metody biograficznej korzystałem z dokumentów o charakterze wywiadów opublikowanych w mediach (nagrania video, transkrypcje wywiadów dostępne w formie tekstowej).

Piłka nożna jako przestrzeń spotkania społecznego

Piłka nożna to jeden ze sportów osiągający wysoki status popularności w skali globalnej. Biorąc pod uwagę wielkie turnieje, można przyjąć, że futbol sprowadza ludzi różnych kultur do wspólnej przestrzeni, we wspólnym celu, którym jest współuczestniczenie w ważnym wydarzeniu, kibicowanie swoim ulubionym zawodnikom, czy też reprezentacji narodowej. Porównując oglądalność dwóch ostatnich turniejów mistrzostw świata w piłce nożnej – ten w Katarze w 2022 roku z tym w Rosji – można dostrzec znaczący wzrost zainteresowania. Turniej rozgrywany na stadionach w Rosji w 2018 roku obejrzało globalnie ponad 3,5 miliarda widzów, przy czym mecz finałowy zgromadził ponad 1,12 miliarda widzów (<https://www.fifa.com/tournaments/mens/worldcup/2018russia/media-releases/more-than-half-the-world-watched-record-breaking-2018-world-cup>)². Oficjalne dane z turnieju w Katarze opublikowane przez FIFA wskazują, że turniej obejrzało ponad 5 miliardów widzów na całym świecie, natomiast finałowy pojedynek pomiędzy Argentyną i Francją zanotował oglądalność 1,5 miliarda widzów

¹ Reprezentacja Katalonii, niezrzeszona z FIFA ani z UEFA, prowadzona jest przez Katalońską Federację Piłkarską, założoną w listopadzie 1900 roku.

² Wyniki oglądalności turnieju MŚ 2018 w piłce nożnej.

(<https://www.fifa.com/tournaments/mens/worldcup/qatar2022/news/one-month-on-5-billion-engaged-with-the-fifa-world-cup-qatar-2022-tm>)³. Dane te wskazują, że piłka nożna jest sportem o istotnej randze społecznej, cieszącym się znaczącym zainteresowaniem w skali globalnej, z tendencją rosnącą. W tej wspólnej przestrzeni mogą wystąpić rozmaite różnice, które wynikają z potrzeby rywalizacji, manifestowania własnych poglądów, czy też na tle negatywnych zjawisk społecznych, za jakie należy uznać wszelkie przejawy dyskryminacji. Wspólna przestrzeń futbolu podzielona jest więc na mniejsze przestrzenie zrzeszające sympatyków określonych drużyn, zawodników, lig. Zatem, można przyjąć, że piłka nożna pełni ważną rolę przy formowaniu się i przeobrażaniu współczesnych społeczeństw (Cedro, 2013, s. 85).

Zbyszko Melosik stwierdził, że ta dziedzina sportu jest jedną z najbardziej globalnych praktyk kulturowych. Utrzymując homogeniczność na poziomie globalnym, choćby z uwagi na przestrzeganie wszędzie jednakowych reguł, piłka nożna wkracza pod pewnym względem w heterogeniczność na poziomie lokalnym, tworząc przestrzeń do prezentowania specyfiki lokalnej kultury czy aspektów tożsamościowych. Globalny charakter dyscypliny sprawia, że staje się ona pryzmatem patrzenia określonych narodów na świat i świata na określone narody (Melosik, 2017, ss. 9-11). Trudno współcześnie wyobrazić sobie międzynarodowy futbol bez udziału zawodników pochodzących z Brazylii, Argentyny, Niemiec, Anglii, czy Holandii. Zbyszko Melosik podkreśla, że piłka nożna stanowi integralną część tożsamości narodowej – zwłaszcza w kontekście Brazylii i Argentyny. Za sprawą tego sportu i sprawnego odnajdywania się w nim (wysokie umiejętności grania), wielu przedstawicieli niższej klasy społecznej ma szansę odmienić swój los (Melosik, 2017, ss. 20-21). Wśród owych zawodników można wyróżnić takie gwiazdy globalnego futbolu, jak: Rivaldo, Ronaldo, Marcelo⁴. W Argentynie piłka nożna zagościła z uwagi na wpływy brytyjskie, lecz podobnie jak w kontekście Brazylii, przechodziła przez pewne fazy adaptacji kulturowo-społecznej. W latach 20-30. XX wieku powszechnie przyjmowano, że w argentyńskim stylu gry widoczne są cechy narodowe Argentyńczyków, to jest spontaniczność, improwizacja, kreatywność (Melosik, 2017, ss. 46-49). Do pewnego czasu uznawało się, że symbolami Argentyny są: tango, Diego Maradona i wołowina (Melosik, 2017, s. 46). W Japonii, gdzie piłka nożna nie jest uznawana za sport najwyższej wagi, udział w praktyce kulturowej futbolu jest możliwością realizowania własnej indywidualności, wbrew panującemu powszechnemu hierarchizowaniu (Melosik, 2017, s. 83). Rytualny charakter sportu dla zaangażowanych w widowisko stron może sprawiać wra-

³ Wyniki oglądalności turnieju MŚ 2022 w piłce nożnej.

⁴ Wymienieni zawodnicy to utalentowani piłkarze pochodzący z Brazylii, którzy swoją grą zapisali się znacząco w historii tego sportu, zarówno w kontekście piłki klubowej, jak również międzynarodowej.

zenie przeniesienia się do sfery *sacrum* i pełnić ważny element życia społecznego w perspektywie aksjologicznej (Kulesza-Gulczyńska, 2013, ss. 187-193). Piłka nożna jest powszechną globalną praktyką kulturową, która trwa w swojej stałej (niemalże) formie. W jej obszarze zacierają się klasowość i pojawia szansa na tworzenie określonej wspólnoty. Tworzone wokół niej identyfikacje i konteksty tożsamościowe są transmitowane z pokolenia na pokolenie w wymiarach indywidualnych oraz grupowych (Melosik, 2017, s. 179).

Krzysztof Łęcki w swoich badaniach socjologicznych określa wymiar społeczny piłki nożnej mianem „małego świątka futbolu”. Socjolog ten zauważa, że futbol nie jest obojętny dla współczesnego świata. Nawet wśród osób nie uznających tego sportu, znajdzie się liczne grono czyniących z niego pewien punkt odniesienia dla własnych przekonań (Łęcki, 2021, ss. 13-16). Badacz ten analizuje świat piłkarski od wewnątrz, trzymając w kręgu zainteresowania terminy *Gemeinschaft* i *Gesellschaft*. Stanowią one przeciwieństwa pewnych ideałów, gdzie *Gemeinschaft* dotyczy wspólnoty naturalnej, z występującymi relacjami organicznymi, natomiast *Gesellschaft* – wtórnej, będącej pewną kreacją osiągniętą z uwagi na mniej lub bardziej przyjęty plan. Pierwszy dotyczy fundamentalnych wartości klubu, drugi – projektu zorientowanego na ekonomiczne aspekty (Łęcki, 2021, ss. 32-37). Z perspektywy socjologicznej istotna jest także widoczna w futbolu opozycja swój-obcy, która podobnie jak w życiu społecznym, tak i w świątku futbolowym jest wielowymiarowa. Krzysztof Łęcki podkreśla, że swojskość w futbolu nie zawsze musi dotyczyć konkretnego miejsca, lecz za swoich można uznawać zawodników pochodzących z danego miasta, lecz grających już w innym miejscu, kluby z danego kraju, czy też regionu (Łęcki, 2021, ss. 102-109). Perspektywa identyfikacji zawodnika z określonym miejscem w dużej mierze jest zależna od wielu aspektów. Trzeba wziąć pod uwagę fakt, że fascynacja piłką nożną ma swój początek, określony w konkretnym czasie oraz miejscu. Uwzględniając ten fakt, można dostrzec, że takim punktem identyfikacji może być klub lokalny, w którym zawodnik stawiał pierwsze kroki lub któremu kibicował, jak również klub znajdujący się w odległym miejscu, któremu kibicowano jedynie zza ekranu telewizora (Łęcki, 2021, ss. 80-83). Socjolog ten wyróżnia kilka powodów, które mogą świadczyć, że miejsce jest znaczące dla zawodnika w toku jego kariery: a) deklarowane podobieństwo miejsca rodzinnego do miejsca związanego z aktualnym klubem; b) podobieństwo obecnego klubu do klubu rodzimego pod względem atmosfery; c) stereotypy sugerowane przez otoczenie dotyczące pochodzenia; d) sentyment do miejsca rozpoczęcia kariery; e) punkt przejściowy; f) rodzinny klub; g) wyjazd jako szansa na powrót do formy; h) perspektywa włączyci – osiadającego w określonym miejscu lub stale poszukującego nowej ziemi (Łęcki, 2021, ss. 84-90). Zatem, warto przyjrzeć się Katalonii, która jest znaczącym miejscem dla futbolowego świata.

Katalonia **- region, tożsamość zbiorowa i piłka nożna**

Katalonia to historyczna kraina położona na Półwyspie Iberyjskim. Za miasto stołeczne wspomnianego regionu uznaje się Barcelonę. Geograficznie rzecz biorąc, Katalonia jest regionem należącym do Królestwa Hiszpanii, jednakże uwzględniając pryzmat historyczny, niektóre grupy nacjonalistyczne o podejściu separatystycznym zachęcają do działań zwiększających autonomię regionu względem kraju.

Wioletta Husar-Poliszuk podkreśliła, że w 1978 roku, po śmierci generała Francisco Franco⁵ sytuacja polityczna w Królestwie Hiszpanii uległa zmianie. Ówczesna transformacja sprawiła, że Hiszpania stała się monarchią parlamentarną, państwem autonomicznym, utrzymując unitarną formę. Podyktowane zróżnicowaniem kulturowym i tożsamościowym rozwiązanie miało stać się złotym środkiem dla wszystkich wspólnot wchodzących w skład Królestwa Hiszpanii. Wśród nich wyróżniona została Katalonia i znalazła się w czołówce regionów z największymi uprawnieniami autonomicznymi, z zachowaniem możliwości do poszerzenia wspomnianych praw w przyszłości (Husar-Poliszuk, 2020, s. 7). Tożsamość narodowa stanowi punkt wyjścia do kształtowania się tożsamości Katalończyków, a jednocześnie, z uwagi na relacje z nacjonalizmem, prowadzi do formowania pewnych cech independentyzmu. Wskazane korelacje wiodą do powstania szczególnego modelu zależności independentyzmu katalońskiego (silne poczucie tożsamości narodowej umożliwiło powstanie katalonizmu oraz zawierającego się w nim radykalnego nacjonalizmu) (Husar-Poliszuk, 2020, s. 31). Tożsamość narodowa stanowi kapitał zarówno dla jednostki, jak i zbiorowości. Pozwala on na realizację pewnych celów korzystnych dla jednostki i zbiorowości. Manifestowanie swojej odrębności etnicznej oraz stosunek separatystyczny w pewien sposób charakteryzuje grupę katalońskich independentystów (Husar-Poliszuk, 2020, ss. 93-96). Independentyzm autorka określa mianem myśli politycznej, obejmującej warstwę wartości idei. W znaczeniu tak przedstawionym domaga się on uzyskania niepodległości poprzez działania, sposób myślenia i przekazywane poglądy (Husar-Poliszuk, 2020, s. 130). W kontekście tożsamości katalońskiej jest to o tyle istotne, ponieważ zaangażowanie polityczne Katalończyków widać w działaniach na rzecz próby separacji regionu od kraju poprzez organizowane referenda (Lesiewicz, 2020, ss. 73-75). Zdaniem Filipa Kubiaczyka, dyskurs historyczny ma istotne znaczenie w konstruowaniu tożsamości. Poczucie ciągłości i spójności jest efektem zbudowanego obrazu o przeszłości, tradycji. W kontekście katalońskim, autor dostrzega problem pamięci zbiorowej w selektywnym

⁵ Hiszpański dyktator panujący w latach 1937-1975.

korzystaniu z wiedzy zależnej od potrzeb. Pamięć zbiorowa, a w szczególności odniesienie do przeszłości stanowi główny środek do realizowania celów ideologicznych, głównie przez nacjonalistów katalońskich, czyli wspomnianych wcześniej independentystów. Kataloński nacjonalizm w większej mierze odnosi się do polityki, a nie do kultury. Sprawia to, że tożsamość katalońska zaczyna nabierać kolorytu politycznego. Zdaniem badacza, dominuje stereotyp postrzegania Hiszpana jako oprawcy (dominującego), a Katalończyka – jako kozła ofiarnego (zdominowanego), co w pewien sposób przypomina opozycje mitologiczne (ja-obcy) (Kubiacyk, 2021, ss. 60-61). Tradycja jest silnym punktem odniesienia przy konstruowaniu tożsamości zbiorowej. Odniesienie do niej budzi poczucie trwałości i ciągłości uкорzenia własnej grupy. Tradycja zawiera w sobie również twory kulturowe mające szczególne znaczenie dla danej grupy, stanowiące o ich wyrazistości, czy też odrębności od innych (Budyta-Budzyńska, 2010, s. 103). Bogata historia klubu piłkarskiego FC Barcelona wskazuje, że jest on istotnym elementem tradycji i kultury regionalnej. Jak to faktycznie wygląda w kontekście związku klubu z regionem?

FC Barcelona – *Més que un club*

FC Barcelona to jeden z wiodących klubów w światowej piłce. Jego maksymę z języka katalońskiego *Més que un club*, tłumaczy się: „więcej, niż klub”. Podobno motto zaistniało, kiedy jeden z prezydentów obejmujących drużynę pod koniec lat 60. XX wieku posłużył się właśnie takim stwierdzeniem, stawiając klub jako wizytówkę całej Katalonii (<https://9campnou.com/pl/retro-barca-charly-valdes/>). Zdaniem Filipa Kubiacyka, FC Barcelona była i jest, a w domyśle także przez długi czas będzie symbolem Katalonii, jak również katalońskiego oporu wobec Hiszpanii. Badacz podkreśla i wyraźnie oddziela znaczenie klubu dla katalońskości i katalonizmu, bo o ile w tym pierwszym przypadku, wiążącym się z tożsamością, jest to jasne i klarowne, o tyle w drugim, dotyczącym ruchu politycznego, nie do końca. Nie wszyscy kibice klubu są za ruchem politycznym prowadzącym do autonomii i separacji Katalonii od Hiszpanii (Kubiacyk, 2020, ss. 102-104). Należy jednak pamiętać, że fundamentem klubu jest jego aspekt historyczny. Założyciel klubu Hans Gamper, z pochodzenia Szwajcar, swoją aktywnością dążył do wzmocnienia więzi klubu i regionu, co prawdopodobnie sprawiło, że niektórzy mieszkańcy i sympatycy określali go mianem Katalończyka. Okresy dyktatury i reżimu w Hiszpanii wzmocniały klub jako symboliczną przestrzeń stawiania oporu dyktatorskiej władzy przez zawodników na boisku, a także kibiców na trybunach, którzy w ten jedyny sposób mogli akcentować swoją tożsamość (Kubiacyk, 2020, ss. 107-113). Do dziś mecze rozgrywane z odwiecznym rywalem Realem Madryt są uznawane

przez kibiców z Katalonii oraz całego świata jako forma święta futbolowego. Mecz, w symbolicznym znaczeniu, można rozpatrywać jako akt starcia pomiędzy Hiszpanią a Katalonią, a także podtrzymywania kultu opozycji dominującego i zdominowanego (Hussar, 2016, ss. 156-160). Istotną wartością, niemalże od początku istnienia klubu, było dbanie o relacje z kibicami. Zaangażowanie klubu w budowanie relacji ze społecznością lokalną oraz kibicami na całym świecie sprawia, że otrzymuje on znaczący dochód finansowy, a także wzmacnia więzi społeczne. Zarówno Camp Nou (stadion), jak również muzeum klubowe gromadzi turystów z całego świata. Powiązanie tych dwóch znaczących miejsc z historią klubu oraz regionu katalońskiego i organizowane w ich przestrzeni wydarzenia związane z regionem wzmacniają poczucie przynależności klubu do Katalonii. Wioleta Husar określa Barce mianem „wyrazicielki narodu Katalońskiego” z uwagi na fakt, że funkcjonuje jako miejsce scalenia, czynnik ekspresji, a także identyfikacji zbiorowej. Sam klub można określić mianem elementu tożsamościowego Katalończyków, co zdaniem badaczki sami deklarują, wskazując na wzajemność i współlistnienie klubu i regionu (Hussar, 2016, s. 163). Przyjrzyjmy się więc wypowiedziom medialnym zawodników pochodzących z regionu Katalonii.

Analiza wyników badań własnych

Łącznie przeanalizowano 50 wywiadów medialnych z 5 zawodnikami/trenerami związanymi w trakcie swojej kariery zawodowej z klubem FC Barcelona i reprezentacją Katalonii. Do analizy wybrano zawodników z uwzględnieniem spełnianych kryteriów przy doborze, co zawarto w tabeli 1.

Tabela 1
Zawodnicy FC Barcelony oraz reprezentacji Katalonii pochodzenia katalońskiego

Imię i nazwisko	Lata aktywności w klubie FC Barcelona	Lata aktywności w reprezentacji Katalonii	Miejsce urodzenia
<i>Josep Guardiola i Sala</i>	1984-1990, zawodnik drużyny młodzieżowej 1990-2001, zawodnik pierwszej drużyny 2008-2012, trener pierwszej drużyny	1995-2005, zawodnik reprezentacji Katalonii	Santpedor (obszar w prowincji Katalonii)
<i>Sergio Busquets Burgos</i>	2005-2007, zawodnik drużyn seniorskich 2006- obecnie, zawodnik drużyn seniorskich	2008-2009, zawodnik reprezentacji Katalonii	Sabadell (miejsce zaliczana do zespołu miejskiego Barcelony)

Sergi Roberto Carnice	2006-2009, zawodnik drużyny młodzieżowej 2009- obecnie, zawodnik drużyn seniorskich	2011-obecnie, zawodnik reprezentacji Katalonii	Reus (miasto w regionie Katalonii)
Jordi Alba Ramos	1998-2005, zawodnik drużyny młodzieżowej 2012- obecnie, zawodnik pierwszej drużyny	2013-obecnie, zawodnik reprezentacji Katalonii	L'Hospitalet de Llobregat (miasto w zespole miejskim Barcelony)
Gerard Piqué Bernabeu	1997-2004, zawodnik drużyny młodzieżowej 2008-2022, zawodnik pierwszej drużyny	2008-2019, zawodnik reprezentacji Katalonii	Barcelona

Źródło: opracowanie własne.

Każdy z wybranych zawodników spełnia założone kryteria – reprezentował barwy klubu FC Barcelona, reprezentacji Katalonii, a także pochodzi z regionu Katalonii. W czasie analizy zgromadzonego materiału w 36 z 50 wywiadów pojawiły się treści, które odnoszą się do kontekstów regionalnych i tożsamościowych. Badani identyfikują się ze swoim regionem pochodzenia, o czym świadczą ich wypowiedzi.

Joseph Guardiola (JG):

Czuję się mocno związany z moją ojczyzną, Katalonią, kocham ją (<https://www.youtube.com/watch?v=uHRZgF5myKw>).

Urodziłem się w miasteczku Santpedor, w moim kraju Katalonii (<https://www.youtube.com/watch?v=8fzU1QvFN-k>).

Sergio Busquets (SB):

Nie mam wątpliwości skąd pochodzę (<https://www.thenationalnews.com/sport/rags-to-riches-for-textiles-barca-s-sergio-busquets-1.402248>)

Gerard Pique (GP):

Jestem i czuję się Katalończykiem. Jestem dumny z uwagi na działania Katalończyków (udział w referendum 2017 r.) (<https://www.express.co.uk/sport/football/862341/Barcelona-News-Gerard-Pique-Sergio-Busquets-Catalonia-referendum-La-Liga>)

Jordi Alba (JA):

To wspaniałe grać dla Barcy i wrócić w rodzinne strony, do rodziny (<https://www.youtube.com/watch?v=Kwhy4M0H2vw>)

Sergi Roberto (SR):

Wow, są super! To duma nosić na sobie Senyera (termin oznacza kolory flagi katalońskiej) (https://www.youtube.com/watch?v=sXMU_RYnsoM)

Badani sportowcy w swoich wypowiedziach odnieśli się do wszystkich komponentów tożsamościowych (wg TZT). Wyniki analizy przedstawiono w tabeli 2, gdzie uwzględniono liczbę wątków pojawiających się we wszystkich przeanalizowanych wywiadach z badanymi oraz przykłady wskazanych wypowiedzi.

Tabela 2

Wyniki analizy wypowiedzi z uwzględnieniem komponentów TZT

	JG	SB	GP	JA	SR
Identyfikacja z regionem/ tożsamością katalońską	5	1	3	3	1
	<i>Czuję się mocno związany z moją ojczyzną, Katalonią, kocham ją</i>	<i>Nie mam wątpliwości skąd pochodzę</i>	<i>Jestem i czuję się Katalończykiem.</i>	<i>To wspaniałe grać dla Barcy i wrócić w rodzinne strony, do rodziny</i>	<i>Wow, są super! To duma nosić na sobie Senyera [kontekst dotyczy nowych koszulek klubu, a termin oznacza kolory flagi katalońskiej]</i>
Kultura i obyczajowość	4	3	3	2	2
	<i>Odpowiedziałem w naszym języku, to jest nasz język, mamy swój kraj i język</i>	<i>W dzieciństwie lubiłem jeść. Canalones, które przyrządziła moja mama, to było moje ulubione danie. Poza tym Fideuà i paella.</i>	<i>Możemy po katalońsku?</i>	<i>[Ulubiona muzyka] -Wszystkie piosenki Antonio Orozco [piosenkarz pochodzący z Barcelony]</i>	<i>Będę używać takiego języka jakiego będę chciał. Dziś był to kataloński, jutro może będzie hiszpański, a za tydzień angielski</i>
Historyczność i genealogia	3	1	1	0	1
	<i>Nasz kraj ma swój język od ponad 800 lat</i>	<i>To normalne, że znamy przysięwki. Od kiedy dorastamy doświadczamy Barcy, więc później pamiętamy to wszystko na boisku.</i>	<i>Zgodnie z tym, co głosi fraza „Więcej niż klub”, jesteśmy jak rodzina, liczą się ludzie. To ludzie[kibice] mogą przyjść i zagłosować na prezydenta klubu</i>	-	<i>Wow, są super! To duma nosić na sobie Senyera [kontekst dotyczy nowych koszulek klubu, a termin oznacza kolory flagi katalońskiej]</i>

Kontekst ekonomiczno-gospodarczy	1 <i>Blokuje się inwestycje w infrastrukturę w naszym regionie</i>	0 -	0 -	0 -	0 -
Homeostaza tożsamościowa	6 <i>Urodzenie się w takim fantastycznym kraju, jak Katalonia, zawsze wiąże się z chęcią gry w drużynie (klubie) z tego miejsca</i>	5 <i>Mój tata bardzo dużo mnie nauczył o mentalności i byciu profesjonalistą. Ale co więcej, powiedział mi, żebym ciężko pracował, słuchał swoich trenerów, nie miał wielkiego ego</i>	7 <i>Moje pierwsze wspomnienie z klubem to wygrany puchar Europy w 92 roku na Wembley – miałem wtedy 5 lat. Później, co dwa tygodnie chodziliśmy z rodzicami na Camp Nou oglądać domowe spotkania Barcy</i>	5 <i>Powiedziałbym im, by zawsze byli sobą, trzymali się blisko rodziny i cieszyli się futbolem</i>	4 <i>Moja pozycja w klubie była skomplikowana, ale wiem, że zawsze chciałem odnieść tutaj sukces. Barca to moje życie.</i>
Światopogląd i polityka	4 <i>My, Katalończycy jesteśmy ofiarami oskarżeń politycznych, fabrykowanych przeciwko naszym liderom</i>	1 <i>Koncentruję się tylko na grze w piłkę [w odniesieniu do polityki] i uważam, że byłoby lepiej, gdy inni robili to samo</i>	5 <i>Zrobiłem to, co czułem. Poza tym w kraju demokratycznym, takim jak Hiszpania, prawdo do głosu jest najbardziej demokratyczną rzeczą [dotyczy referendum w 2017 r.]</i>	1 <i>Nie rozmawiałem z nim o tym. To jego decyzja i na pewno ma swoje powody. [kontekst dotyczy rezygnacji z gry dla reprezentacji Hiszpanii przez Gerarda Pique po brutalnej reakcji policji wobec Katalończyków]</i>	1 <i>To przykre, gdy widzimy naszych polityków w więzieniu. Byłem na głosowaniu, a w tym samym dniu graлиśmy mecz przy zamkniętych trybunach. Mam nadzieję, że sytuacja polityczna w kraju w jakiś sposób się poprawi.</i>

Źródło: opracowanie własne.

Analizy wykazały, że badani w swoich wypowiedziach najczęściej odnoszą się do komponentu homeostazy tożsamościowej, a najrzadziej do komponentu ekonomiczno-gospodarczego (tylko jedna osoba). Ponadto, każdy badany nawiązał do języka katalońskiego w swojej wypowiedzi lub posłużył się językiem w trakcie wywiadu (np. Sergi Roberto). Interesujące, że w każdym z analizowanych wywiadów pojawił się wątek polityczny/światopoglądowy, co również może być efektem pytania od dziennikarza, a niekoniecznie samej chęci zawodnika. Widać to również w odmiennym podejściu do sytuacji politycznej, wahającej się od postawy aktywnej Josepha Guardioli, przez postawę ostrożną, czyli zadeklarowanie udziału w głosowaniu, lecz bez zajmowania oficjalnie żadnej ze stron w przypadku Gerarda Pique i Sergi Roberto, aż do całkowitego odcięcia się od kwestii politycznych przez Sergio Busquetsa i Jordiego Albę. W wypowiedziach medialnych Josepha Guardioli dominuje narracja, że Katalonia jest odrębnym państwem, co często podkreśla:

1) *Katalonia to mój kraj* (<https://www.youtube.com/watch?v=uHRZ-gF5myKw>)

2) *Urodziłem się w miasteczku Santpedor, w moim kraju Katalonii* (<https://www.youtube.com/watch?v=8fzU1QvFN-k>)

Gerard Pique nie zajmuje bezpośredniego stanowiska w kwestiach terytorialnych, choć w jego wypowiedziach można dostrzec pewną separację, która jest niejednoznaczna i może wskazywać po prostu na silne poczucie identyfikacji regionalnej:

1) *Jestem i czuję się Katalończykiem. Jestem dumny z uwagi na działania Katalończyków* (<https://www.express.co.uk/sport/football/862341/Barcelona-News-Gerard-Pique-Sergi-Busquets-Catalonia-referendum-La-Liga>).

2) *Nie będę odpowiadać na pytanie [Czy jesteś pro-independentystą?], bo uważam że piłkarz jest osobą globalną. Mogłbym przez to stracić wielu fanów zarówno z Hiszpanii jak i Katalonii. Powiem tylko, że moi synowie są Kolumbijczykami, Libańczykami, Katalończykami i Hiszpanami, wszyscy żyjemy w świecie globalnym* (https://www.youtube.com/watch?v=MU6_IBKxLWk).

3) *Myślę, że możesz być pro-independentystą i grać dla reprezentacji Hiszpanii. Jest wielu zawodników naturalizowanych grających dla reprezentacji Hiszpanii, choć nie pochodzących z Hiszpanii* (<https://www.youtube.com/watch?v=M7hfQa-GCy-Y>).

Wśród pozostałych zawodników nie pojawiły się wątki nawiązujące do kwestii terytorialnych. W odniesieniu do klubu FC Barcelona badani deklarują przywiązanie emocjonalne. Określają reprezentowanie klubu jako spełnienie marzeń oraz swoje wsparcie dla klubu jako kibiców/osób związanych z klubem, czyli tak zwanych *Culés*⁶.

⁶ Termin pochodzi z języka katalońskiego i w potocznym rozumieniu oznacza kibica klubu FC Barcelona.

Ograniczenia badań

W większości podstawę analiz stanowiły tłumaczenia wypowiedzi z języka katalońskiego lub hiszpańskiego na język angielski, a następnie tłumaczone na język polski, w celu przedstawienia wyników badań własnych. Może to nieść ze sobą ryzyko drobnych różnic, z uwagi na tłumaczenia, jednakże jestem przekonany, że nie ma znaczącego wpływu na kontekst wypowiedzi. Ponadto, charakter badań pilotażowych i zastosowane przeze mnie techniki doboru znacząco ograniczają próbę, jednak było to zadanie zaplanowane, mające na celu zweryfikować możliwość odkrycia i zidentyfikowania kontekstów tożsamościowych oraz regionalnych w wypowiedziach zawodników. Podobnie mogło być z dobranymi wywiadami, w których kontekst rozmowy mógł być proponowany przez dziennikarzy prowadzących rozmowy.

Zakończenie

Przeprowadzone analizy wykazały, że w wypowiedziach popularnych zawodników pochodzących z regionu Katalonii, reprezentujących klub FC Barcelona, pojawiają się konteksty regionalne i tożsamościowe. Korzystając z Teorii Zachowań Tożsamościowych, zdołałem ustalić, do jakich komponentów najczęściej nawiązują badani w wywiadach. Jednym z najczęściej przywoływanych wskaźników tożsamościowych okazał się język kataloński. Każdy zawodnik podkreślił swoje poczucie identyfikacji z regionem, a także nawiązał do komponentu homeostazy tożsamościowej. Pojawiające się deklaracje głoszone przez popularnych sportowców mogą stanowić źródło inspiracji do przyjmowania podobnych postaw przez kibiców. Piłkarze i/ lub trenerzy mogą stać się swego rodzaju autorytetami lub idolami dla kibiców. Autorytety wskazują drogę i nakreślają cele, przekazują pewne wzory (Piórkowski, 2016, ss. 66-68). Trudność w uchwyceniu jasnej definicji autorytetu sprawia, że autorytetem może być każdy, kto został za taki uznany (Piórkowski, 2016, s. 32). Niekiedy termin idol jest traktowany jako synonim autorytetu, zwłaszcza w procesie identyfikacji i naśladowania potencjalnych zachowań, czy też rekonstrukcji własnej tożsamości, co może prowadzić do wielu zagrożeń, w tym do zachowań destrukcyjnych lub agresywnych (Zarzycka, 2022, ss. 87-91). Zatem, pojawiające się w wypowiedziach popularnych piłkarzy konteksty regionalne i tożsamościowe mogą stanowić wskazówkę dla kibiców, zwłaszcza młodych, a uzyskane wyniki posłużyć jako wskazówka do dalszych badań eksploracyjnych w obszarze deklarowanych stanowisk katalońskich piłkarzy oraz innych znanych osobistości związanych z regionem Katalonii. Ponadto, dostrzegam potencjał edukacyjny w praktyce

dydaktycznej poprzez wykorzystanie wywiadów z popularnymi piłkarzami i omówienie ich na zajęciach z zakresu edukacji regionalnej, co może stanowić interesujący materiał dydaktyczny. Być może kataloński przykład będzie na tyle atrakcyjny, że Ślązak, Hawajczyk, Bawarczyk, czy Szkot pod jego wpływem podejmą refleksję nad własną tożsamością regionalną. Z rozważań tych wyłania się kolejne pytanie odnośnie dalszych badań w kontekście postrzegania przez kibica popularnego piłkarza: czy piłkarz jest autorytetem czy idolem dla kibica? A może jedno i drugie? Zapewne kwestia określenia jest zjawiskiem indywidualnym, lecz warto zastanowić się, jakie są cechy wspólne i różne funkcjonujące w imaginariach kibiców, zwłaszcza tych młodszych.

Wkład autorów

Autor deklaruje samodzielny wkład w powstanie pracy.

REFERENCES

Opracowania

- Budyta-Budzyńska, M. (2010). *Socjologia narodu i konfliktów etnicznych*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN
- Cedro, P. (2013). *Společna rola sportu*. *Rozprawy Społeczne*, 2, (VII), 77-86
- Husar, W. (2016). „*Som la gent blaugrana*” – FC Barcelona jako etnomarka Katalonii. *Przegląd Narodowościowy – Review of Nationalities*, 5, 149-166
- Husar-Poliszuk, W. (2020). *Katalończycy. Od budowy własnej tożsamości do independentyzmu w regionie*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe FCNE
- Kubiaczyk, F. (2020). *Historia nacjonalizmu i tożsamości. Rzecz o piłce nożnej w Hiszpanii*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM
- Kubiaczyk, F. (2021). *Historia, manipulacja i trauma. Przypadek Katalonii*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM
- Kulesza-Gulczyńska, B. (2013). *Mecz piłkarski jako rytuał*. W: R. Kossakowski i in. (red.), *Futbol i cała reszta. Sport w perspektywie nauk społecznych*. Pszczółki: Wydawnictwo Orbis Exterior
- Lesiewicz, E. (2020). *Referenda niepodległościowe w Katalonii i ich polityczne znaczenie*. *Przegląd Politologiczny*, 4, 73-85
- Lewowicki, T. (2001). *Szkice do teorii zachowań tożsamościowych*. W: T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur (red.), *W poszukiwaniu teorii przydatnych w badaniach międzykulturowych*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego – Filia w Cieszynie
- Łęcki, K. (2021). *Stadiony świata. Pomiędzy Gemeinschaft i Gesellschaft*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
- Łobocki, M. (2003). *Metody i techniki badań pedagogicznych*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls
- Melosik, Z. (2017). *Piłka nożna. Tożsamość, kultura, władza*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM
- Miszczak, A., Walasek, J. (2013). *Techniki wyboru próby badawczej*. *Obronność – Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej*, 2(6), 100-108
- Piórkowski, P.D. (2016). *Autorytety. Idole, pozory, eksperci i celebryci*. Stare Miasto: Witanet
- Zarzycka, M. (2022). *Rola idoli w kształtowaniu tożsamości młodzieży – na przykładzie Justina Biebera*. *Studia Edukacyjne*, 65, 87-99

Źródła internetowe

- [BEHIND THE SCENES] *Sergi Roberto discovers the new kit with the Catalan flag*, pobrano z: https://www.youtube.com/watch?v=sXMU_RYnsoM, [dostęp: 7.02.2023]
- FC Barcelona – Jordi Alba: „La meua il·lusió és jugar al millor equip del món”*, pobrano z: <https://www.youtube.com/watch?v=Kwhy4M0H2vw>, [dostęp: 6.02.2023]
- Gerard Pique says Catalan people are not against Spain*, pobrano z: https://www.youtube.com/watch?v=MU6_IBKxLWk, [dostęp: 6.02.2023]
- <https://www.fcf.cat/>, [dostęp: 20.01.2023]
- <https://www.fifa.com/tournaments/mens/worldcup/2018russia/media-releases/more-than-half-the-world-watched-record-breaking-2018-world-cup>, [dostęp: 06.01.2023]
- <https://www.fifa.com/tournaments/mens/worldcup/qatar2022/news/one-month-on-5-billion-engaged-with-the-fifa-world-cup-qatar-2022-tm>, [dostęp: 24.01.2023]

- Mitten, A., *Rags to riches for textiles Barca's Sergio Busquets*, pobrano z: <https://www.thenationalnews.com/sport/rags-to-riches-for-textiles-barca-s-sergio-busquets-1.402248>, [dostęp: 10.02.2023]
- Otway, J., *Barcelona News: Gerard Pique furious with Sergio Busquets amid Catalonia referendum storm*, pobrano z: <https://www.express.co.uk/sport/football/862341/Barcelona-News-Gerard-Pique-Sergio-Busquets-Catalonia-referendum-La-Liga>, [dostęp: 6.02.2023]
- Pep Guardiola Answers the Web's Most Searched Questions About Him | Autocomplete Challenge*, pobrano z: <https://www.youtube.com/watch?v=8fzU1QvFN-k>, [dostęp: 12.02.2023]
- Pep Guardiola - Catalonia is not Spain*, pobrano z: <https://www.youtube.com/watch?v=uHRZgF5myKw>, [dostęp: 12.02.2023]
- Wild, J., *„Puedes ser independentista y jugar en la Selección Española”: Piqué, su catalanismo y los pitos*, pobrano z: <https://www.youtube.com/watch?v=M7hfQaGCy-Y>, [dostęp: 6.02.2023]
- Wrzesień, K., *Retro Barça: Charly, Valdés, Más Que Un Club*, pobrano z: <https://9campnou.com/pl/retro-barca-charly-valdes/>, [dostęp: 24.02.2023]